

Rövid kommentár

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 17. szám, 2020. április 24.

Kedves L. Varga Péter kolléga! Azt írod, „[a] nyelv kitüntetett szerepe ebben az irodalmi epiztemében (...) felülírta mindazon értékrendeket, (...) amelyek a nemzeti identitás megerősítésének erkölcsi-etikai dimenziójában tették hozzáférhetővé, nemcsak az irodalom mibenlétéről, de az irodalom lehetséges szerepfunkcióiról gondolhatókat is.” (Nyelvművészet és olvasáskultúra, ÉS, 2020/15., ápr. 9.). Majd Esterházy nyelvhez és csak a nyelvhez való hűségét hangsúlyozod, s megemlíted, hogy „mindez persze a családhoz és a hazához tartozást ugyanúgy magában foglalja”.

Attól tartok, Esterházy ennél többet akart. Számára mind a nyelv, mind a haza, mind a család elválaszthatatlan volt az Istentől. „Mindössze” arról van szó, hogy az „Isten, haza, család” túlhasznált, direkt politikai közhelyétől tartotta azt a távolságot, amit semmi más meg nem teremthet, mint a nyelv. Szembeállítani a nyelv szerepét a nemzeti identitás megerősítésének erkölcsi-etikai dimenziójával tévedésnek tűnhet.

Talán érthető, hogy e helyt miért idézem Várszegi Asztrik Esterházy Péter temetésén elhangzott beszédének egy mondatát: „Búcsúzik egy nemzet, egy nép, sorsával azonosuló írójától és gondolkodójától.” Egyetlenegy Esterházy-művet nem ismerek, s remélem, Te sem, amelyre *nem* vonatkozik Várszegi Asztrik bencés szerzetes fenti mondata. Egy nemzet, egy nép sorsával való azonosság kérdésének valóban van köze a nyelvhez. *Van* olyan retorika, olyan nyelv, amely valóban kétségessé teszi ezt az azonosságot, amelynek adandó alkalommal semmi köze a kritikai, *etikai önreflexióhoz*, ellenben a „meg nem gondolt gondolat”-hoz, az igazságként használt közhelyekhez, *horribile dictu* a gyűlölethez sajnos igen. De annak, akitől 2016-ban Gannán az akkori pannonhalmi főapát elbúcsúzott, semmi köze nem volt mindehhez.

Esterházy nyelvkritikája, ha jól értem, megítélésed szerint összefüggésben áll az író általad vélt nehéz olvashatóságával, amely élményed, mint írod, „*elevenné válik, amikor az egyetemi szemináriumokon találjuk magunkat*”. Ezt az érvet valóban nem tekintem helyesnek. Egy tanárnak bizonyítékként használnia az általa felvetett elméleti problémára a saját diákjait nem bevett eljárás. Nyilván Te sem akartad az ELTE BTK diákjainak rossz hírét kelteni. Tudd, hogy a film, média, színház, esztétika, kulturális örökség szakos diákjaink maguktól olvassák Esterházyt (is). Évtizedek tapasztalatával a hátam mögött mondom: ha a diákjaink valamit nem értenek, azért magamat hibáztatom.

Ha pedig úgy látod, ugyancsak az ő nyelve ellenében, a „*történelem úgynevezett »pontos rögzítése« válik meghatározó viszonyítási ponttá a prózában*”, akkor nem értem, hogy nem rémlett fel neked a *Javított kiadás*, amely igazán – könnyedén, végtelen transzparenciával – megfelel mindannak, amit te oly korszerűnek vélsz. Hasonlóképp áll a helyzet az *Egyszerű történet vessző száz oldal* (- a *Márk-változat* -) című, megítélésed szerint remekművel.

Esterházy négy éve halott. Munkásságának módszeres feldolgozása mostanában kezdődött el. Írásod, számomra érthetetlen módon, mintha már az ítéletet hozná meg. Hiszen abból, amit írsz, úgy látszik, hogy eldöntötted: Esterházy már nem (nagyon) olvasható. S ez elég elsieltettnek tűnik.

S végül egy idézet.

37. „- aki hiszi, hogy el tud mondani egy történetet. Szinte belebújok, olyan közelről nézem a kereszten függő testet.”

Kollégiais üdvözlettel